

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IULIE 2018 • NR.5 (147)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Igor Munteanu, director IDIS „Viitorul”: Un parteneriat strategic este ca o floare - trăiește doar dacă e bine îngrijită
- 2.** Editorial de Victoria Bucătaru, directoare executivă APE: Traseul de la „povestea de succes” la „zona de risc”
- 3.** Corneliu Ciurea, profesor universitar, analist politic: Noțiunea de „Dialog strategic” este mai curând o formulă diplomatică ce nu redă temperatura reală a relației noastre cu Washingtonul
- 4.** Opinia expertului. Dionis Cenușa: Pentru că relațiile externe să prindă un nou contur, Chișinăul are nevoie de o guvernare legitimă, reprezentativă și eficace

Importante, pe scurt

Trei Rezoluții au avut în vizor, în luna curentă, Republica Moldova. În cadrul sesiunii sale anuale de la Berlin, Adunarea Parlamentară a OSCE a reafirmat necesitatea retragerii complete a forțelor armate străine de pe teritoriul țării noastre. Adunarea a votat trei amendamente care stipulează soluționarea pașnică a diferendului transnistrean, retragerea trupelor ruse de pe teritoriul suveran al țării și transformarea misiunii de pacificare în una civilă cu mandat internațional. O altă Rezoluție, prin care exprimă sprijinul pentru țările Europei de Est și NATO, a venit de la Congresul SUA. Statele Unite susțin integritatea teritorială și suveranitatea politică a Republicii Moldova, Ucrainei și Georgiei, și își reafirmă sprijinul pentru guvernările alese democratic și oamenilor din cele trei țări. Documentul mai stipulează angajamentul SUA de a susține cele trei state în parcursul de integrare europeană, asigurare a securității energetice și intensificare a cooperării comerciale. De asemenea, Rezoluția condamnă agresiunea rusă în regiune și cere retragerea trupelor și munițiilor Federației Ruse, ilegal aflate pe teritoriul celor trei state. Retragerea forțelor militare ruse de pe teritoriul celor trei țări a fost solicitată și de către statele membre NATO, reunite la Bruxelles. În precizarea inclusă în premiera în declarația finală a unui Summit NATO este reiterat sprijinul acordat integrității teritoriale și suveranității Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova în cadrul granițelor recunoscute pe plan internațional. Cele trei Rezoluții survin în contextul aprobării de către Adunarea Generală ONU, în luna iunie a.c., a unei Rezoluții privind retragerea trupelor ruse din regiunea transnistreană.

Ambasadoarea Germaniei în Republica Moldova, Julia Monar, își încheie în aceste zile mandatul în țara noastră, motiv pentru care Prim-ministrul Pavel Filip i-a mulțumit diplomatei pentru contribuția la menținerea unui dialog moldo-german activ. El a menționat totodată că, deși a fost scurt, mandatul ei s-a remarcat prin mai multe inițiative și acțiuni concrete. „Ne dorim ca buna colaborare bilaterală să continue și să conducă la realizarea a cât mai multor proiectelor comune”, a spus Pavel Filip. La rândul său, ES Julia Monar a remarcat conlucrarea bună pe care a avut-o cu Guvernul și a subliniat că, astăzi, relațiile moldo-germane sunt pline de conținut.

După o pauză de câțiva ani, la Chișinău s-a ținut Reuniunea diplomației moldovenești. Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Tudor Ulianoschi, le-a reamintit Ambasadorilor țării noastre că azi Republica Moldova are nevoie de o diplomație dinamică, axată pe rezultate, care să lucreze la ameliorarea imaginii țării și să prezinte realitățile interne din perspectiva statului de drept, a legislației și a interesului național. El a punctat principalele accente ale politicii externe pe segmentul integrării europene, a dialogului bilateral, regional și internațional, a securității și a integrării țării, a pregătirii cadrelor diplomatice naționale, inclusiv prin crearea unui Institut Diplomatic Național etc. Cu referire la problematica integrării europene, Tudor Ulianoschi a menționat că acesta rămâne un obiectiv de maximă actualitate pe termen scurt, mediu și lung. Iar în ceea ce ține de diplomația economică, ambasadorilor li s-a atras atenția asupra faptului că fiecare misiune diplomatică ar trebui să-și fixeze obiective clare și exacte privind promovarea comerțului și atragerea investițiilor.

Ecoul realităților interne sau ce facem cu Dialogul strategic cu SUA?

Sorina Ștefârță

Dacă ar fi să trecem pe o foaie cuvintele-cheie lansate în spațiul public autohton în ultimele săptămâni, registrul acestora ar fi unul extins și nu neapărat având o logică. Cel puțin, nu la prima vedere. Căci... proteste-petiții-rezoluții-demolări-iarăși proteste-contra proteste-opoziții sunt răi-moldovenii sunt buni-europenii sunt buni-moldovenii sunt răi-finanțare și nefinanțare-Trump-Putin-Kolinda-NATO-confuzii-scrisori colective-a șasea echipă africană-și scoatem centura...

Un fel de joc de-a realitatea într-o lume în care „războiul cuvintelor” pare să-și fi atins apogeul și care, de fapt, ne duce într-o realitate paralelă. O luptă în care am fost atrași fără de voie, iar singura șansă de a ieși vii este să fim informați.

În tot acest amalgam de cuvinte - pe care le-am putea declara „abstracte”, dacă nu ar exista puternica încărcătură a prezentului moldovenesc pe care o comportă - a mai fost un mesaj care s-a făcut remarcat inclusiv pentru că

ținește cea mai mare putere globală. Este vorba de relațiile cu Statele Unite ale Americii și, în special, de Dialogul strategic moldo-american care, spun emițătorii, a fost, este și va fi și mai bun. Un Dialog (re)lansat cu prilejul vizitelor întreprinse pe final de iunie, la Washington, de către spicherul Andrian Candu și premierul Pavel Filip și care s-a regăsit ulterior atât în cadrul întrevederilor pe care oficialii de la Chișinău le-au avut cu ES James D. Pettit, Ambasadorul SUA în țara noastră; în mesajul ministrului Tudor Ulianoschi adresat membrilor corpului diplomatic; dar și în mai multe replici ale Opoziției care, în

diverse contexte, le-a reproșat reprezentanților guvernării că este un dialog mai curând mimat, decât unul real.

Asistăm oare la încercarea de a transforma și relația cu SUA într-o monedă de schimb pentru luptele politice interne din Republica Moldova? Experții spun că este puțin probabil. Mai mult, impresia că SUA se comportă ca un fotbalist pe banca de rezervă este doar impresie și doar una de moment. Washingtonul, mai curând, așteaptă să vadă cu ce se vor încheia micile vânzolele de pe teren - căci ecoul lor la sigur a ajuns deja acolo - pentru a se ridica și a marca cu precizie.

Un parteneriat strategic este ca o floare - trăiește doar dacă e bine îngrijită

Igor Munteanu, director al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”

La 5 iulie 2018 câteva organizații ale societății civile au lansat, în premieră, discuții publice privind adoptarea „legii Magnitsky” în Republica Moldova. Este vorba de o serie de standarde internaționale de integritate, inspirate de o legislație adoptată în 2012 de către Congresul SUA, ca răspuns la reținerea, arestarea și uciderea, în 2009, a avocatului rus Serghei Magnițki, cunoscut prin faptul că a „îndrăznit” să conteste și să facă publice o serie de fraude bancare deosebit de mari în Federația Rusă. „Global Magnitsky Act” a inspirat și alte țări să urmeze aceste standarde, iar întâmplarea a făcut ca ideea despre ralierea Republicii Moldova la ele să vină aproape concomitent cu numeroasele declarații despre succesul relațiilor moldo-americe și intensificarea dialogului strategic cu SUA, emise de către anumiți exponenți ai guvernării ca urmare a vizitelor întreprinse în iunie la Washington. Dar a venit ideea cu pricina în paralel și cu amplele proteste stradale, provocate de invalidarea alegerilor locale pentru funcția de primar de Chișinău, și cu dureroasa Rezoluție a Parlamentului European. Despre succese și insuccese, deopotrivă pe plan intern și extern, am discutat cu dl Igor Munteanu, director IDIS „Viitorul”, fost Ambasador al Republicii Moldova în SUA și Canada, și unul dintre autorii inițiativei de raliere a țării noastre la „Actul Magnitsky”.

O eventuală „lege Magnitsky” ar consolida de facto securitatea statului

■ **Domnule Munteanu, în anunțul despre lansarea inițiativei de aliniere a țării noastre la standardele de integritate internațională „Global Magnitsky Act” ați menționat: niciodată momentul nu a fost mai prielnic. De ce „prielnic”?**

■ Pentru că provocările la care poate răspunde „Actul Magnitsky” sunt de ordin sistemic, riscurile sunt globale, iar premisa de la care am pornit împreună cu mai mulți

camarazi de la TI-Moldova, „WatchDog” și CPR, a fost că Republica Moldova trebuie să demonstreze solidaritate pe plan internațional, aliniindu-se legislației Magnitsky, și totodată să manifeste voință pe plan național. Doar așa putem asana gravele probleme din sistemul financiar-bancar al țării, doar așa putem să ducem la capăt investigația fraudei bancare de un miliard de dolari și să-i tragem la răspundere pe escrocii care, bucurându-se de complicitatea unor partide politice și de inacțiunea statului, i-au prădat pe cetățenii acestui stat. Astfel, printr-o „lege Magnitsky”, am putea recupera ani de inerție și de blocare birocratică a unor dosare problematice, am putea stăvili accesul unor persoane direct implicate în operațiuni de fraudare bancară sau de spălare a banilor și am putea confisca proprietățile provenite din bani fraudati - trei elemente cruciale prevăzute de standardele de integritate Magnitsky. Am chemat Parlamentul să adopte prioritar această lege, care înseamnă aderarea la un mecanism existent de prevenire și de sancționare a crimei organizate pe plan global, pentru ca să ne alăturăm și noi statelor ce impun sancțiuni coordonate persoanelor implicate în scheme largi de corupție, spălare de bani și de încălcări ale drepturilor omului.

■ **Un îndemn, în cel mai bun caz, optimist, într-o perioadă de grave tensiuni sociale. La ce răspuns vă așteptați de fapt? Cel puțin, au receptat mesajul?**

■ Eu sunt o persoană pozitivă. Sper ca și răspunsul pe care-l așteptăm din partea clasei politice parlamentare, dar și de la partidele extraparlamentare, să fie unul pozitiv. Cu atât mai mult, cu cât titlul legii adoptate de către Congresul SUA și promulgate de către Președintele Barack Obama conține și numele țării noastre - „Russia and Moldova Jackson Vanik Repeal and S.Magnitsky Rule of Law Accountability Actor of 2012” (No.112-208 din 14 decembrie 14, 2012) -, iar scopul acestei legi a fost de a pune capăt restricțiilor comercial-economice de care eram vizati prin Amendamentul Jackson Vanik, în calitate de „succesor al URSS”, ceea ce a deschis accesul spre obținerea PNTR (Regimul Normal de Comerț Permanent) cu SUA. Adoptarea unei legi de tip „Magnitsky” poate fi un „game-changer” în actualul context și chiar avem nevoie de acceleratori pentru a depăși starea de stagnare și de inhibiție din sistemul organelor de drept.

■ **Ca una dintre vocile cele mai sonore ale momentului, ce previziuni aveți pentru viitorul mai mult sau mai puțin apropiat al Republicii Moldova?**

■ Suntem la sfârșitul unui ciclu politic ce a fost marcat de semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, inclusiv de punerea în aplicare a Zonei de Liber Schimb cu UE, dar și de alte obligații politice față de spațiul comunitar. O perioadă în care au existat și succese, dar și eșecuri răsunătoare. Și partidele, și publicul pro-european erau mult mai optimiste la începutul acestui ciclu (2009) care, iată, în 2018 se încheie cu o etapă de stagnare și declin democratic fără de precedent în țara noastră. Iar pe fundalul unei confruntări politice în creștere dintre Opoziție și guvernare, la 5 iulie 2018 Parlamentul European a adoptat o Rezoluție deosebit de categorică asupra actualei crize politice din Republica Moldova. UE se arată alertată de involuțiile recente de la Chișinău și de apariția aici a unui model politic autoritar, pus în practică de către conducerea Partidului Democrat (PD), în

detrimentul cursului anterior de aderare la normele și valorile spațiului european. Republica Moldova a avut întotdeauna o societate foarte pluralistă - din care motiv, personal, nu cred că un partid cu un sprijin popular de 5% își poate atinge obiectivele -, dar este cert că, având controlul quasitotal asupra statului și a agențiilor decizionale, el poate genera multe probleme, multă confuzie și costuri în raport cu partenerii externi. Asistăm astăzi la o formă de uzurpare a puterii specifică regimurilor cu lideri autoritari, în care antreprenori politici cu o pregătire bună în businessul corporativ preiau controlul în sectorul public și delegitimează instituțiile statului printr-un sistem rentier, supus voinței politice și decupat de orice control democratic. Observăm, astfel, la Chișinău întărirea unui model de guvernare extras consultărilor publice, supus exclusiv deciziilor și intereselor a câțiva decidenți dinafara câmpului instituțional de autorități publice, și care acționează de o manieră ce vine în contradicție cu prevederile constituționale și cu modelul democrației reprezentative.

Avem de-a face cu un model belarus, dar și acela cu fundul în sus

■ *Așadar, vorbim de sfârșitul doar al unui ciclu politic, nu și al unei epoci?*

■ Politica în Republica Moldova este deosebit de personificată, atribuită adeseori unor relații de tip familial-parohial: finii și nașii, cumătrii și rudele sunt „instituții” adeseori mai puternici decât orice mecanisme „impersonale” (în sens Weberian) de conducere colectivă, ceea ce compromite esența puterii în stat. În anii 2001-2009 puterea politică a fost identificată cu numele liderului PCR, Vladimir Voronin, care a introdus un fel de „mimicrie a puterii poporului” de tip socialist-cronist, dar care păstra totuși o anumită filiație cu răspunderea liderului față de public. Să ne amintim de conferințele de presă ținute de dl Voronin la sediul Președinției, de chemarea la „covor” a Prim-miniștrilor și de emblematica, în acest sens, renunțare, în noiembrie 2003, la Planul Kozak, sub presiunea protestelor de stradă... Numeroase persoane „auxiliare” din anturajul liderului comunist au simțit, la un anumit moment, că pot folosi această putere personificată a lui în scopuri mai puțin

altruiste. Respectiv, atunci când au avut șansa, au dat startul consolidării unui model de guvernare oligarhic-plutocratic, care nu mai are nicio legătură cu ideile „statului social” și nici cu „modelul european” pe care pretind că-l întruchiează astăzi. Pe fundalul eșecurilor de guvernare în coaliție, aceste persoane au alimentat și au profitat de existența unui vid de putere funcțională, pe care au și preluat-o, datorită unei mai bune experiențe manageriale a sectorului privat. Însă soluțiile lor nu par să aducă beneficiile pe care orice sector public ar trebui să le genereze pentru cetățeni. Suntem mai curând la etapa citirii etichetei, nu a consumului de bunuri promise.

■ *Totuși, dl Voronin a avut o susținere populară, era un lider ales.*

■ Într-adevăr, Voronin a fost adus în fruntea statului cu voturile alegătorilor, exprimate printr-o majoritate parlamentară constituțională (71). Actualul model „managerial-oligarhic” al PDM nu se bucură de un sprijin electoral pe potrivă și nu are legitimitatea confirmată electoral. Mai mult, în 2014, PDM a luat doar 18 mandate. Însă, pentru că sistemul actual de finanțare politică este „ciuruit ca o sită”, această formațiune a izbutit să-și racoleze deputați din alte partide. S-a întâmplat în urma unor malversațiuni care nu au nimic în comun cu schimbarea bruscă a convingerilor politice, ci mai degrabă țin de forțarea lor, prin mijloace mai puțin ortodoxe, ca să adere la un centru de putere. Și dacă deține controlul asupra Procuraturii, CEC, CNA, un partid cu suficiente resurse financiare poate bloca lejer mecanismele de separație și de cooperare a puterilor în stat (checks and balances), atribuindu-și competențe și funcții care, potrivit articolului 2 din Constituția țării, se califică drept „cea mai gravă crimă împotriva poporului” - uzurparea puterii de stat. În acest moment, liderii PDM exercită puterea de stat, în temei, în nume propriu - promovează ori demit oficiali după cum le convine și le dictează interesul, dau instrucțiuni Prim-ministrului direct de la sediul partidului, folosesc banii statului după bunul lor plac, destramă orice urmă de dialog cu Opoziția și cu presa liberă, și, în definitiv, le atribuie unor persoane fără vreo anumită funcție în stat roluri de „monarhi” ai unei ordini paralele regimului constituțional. Acest model de guvernare corporatist-oligarhic nu are nimic de-a face cu mecanismele democrației de tip european - este mai curând un model inspirat de liderul belarus, Lukașenko, dar și acela cu fundul în sus.

■ *Nu exagerăm noi, oare, atunci când îi atribuim unui singur om atâtă putere și, astfel, îi legitimăm puterea de fapt?*

■ Analiza mea se întemeiază pe evidențe, mai puțin pe fabulație. Astăzi PDM este actorul dominant al coaliției de guvernare - chiar dacă această coaliție include pe un rol formal secundar PPEM și, informal, PSRM, încorporat unor jocuri sectoriale, cu mai multe mișcări. Statul este ceea ce și dorește PDM: resursele bugetului sunt redistribuite de Guvern în scopuri electorale (drumuri, Arena, creșteri de salarii), piața mass-media funcționează în regim de monopol în care aproape nu mai pot exista instituții independente; cele mai importante întreprinderi de stat (de la „Air Moldova” la „Metalferos”) sunt administrate de persoane numite politic și pe criterii de loialitate față PDM. Oligopolurile din economie (domeniul energetic) sunt exploatate rentier de către grupuri politice aflate în subordinea PDM, care-și asigură astfel resursele prin care cumpără din nou loialitate și control asupra sectorului public. În 2017, PDM și PSRM au votat modificarea sistemului electoral, contrar tuturor recomandărilor emise de către Comisia de la Veneția și de OSCE-ODIHR, optând pentru un sistem mixt - și aceasta, cu scopul supraviețuirii politice și nu a întăririi mecanismelor de răspundere politică. Cetățenii au fost mințiți că-și vor putea retrage deputații dacă aceștia nu lucrează eficient, pentru ca ulterior să se demonstreze că a fost o „cacealma” servită populației credule. Și pentru că manipularea a reușit în 2017, în 2018 ne-am pomenit cu invalidarea alegerilor locale prin hotărârea instanțelor de judecată - o istorie fără precedent în istoria modernă a Republicii Moldova, care arată clar că promotorii acestui model autoritar-neliberal, aflați la putere, pot fi deosebit de nocivi pentru statul de drept și interesele cetățenilor și că, din păcate, nu vor pleca decât dacă vor fi ajutați să plece. Pe cale pașnică, evident.

Au existat două erori de calcul: Silvia Radu și Parlamentul European

■ *În ce măsură credeți că recenta Rezoluție a Parlamentului European este influențată de acest declin democratic?*

■ Ca să-l cităm pe Dostoievski, este relația directă dintre „crimă și pedeapsă”. Iar

isteria cu care liderii PDM au tăbărit asupra Opoziției moldovenești, precum că ar fi influențat decizia de suspendare a finanțării UE, ceea ce va afecta „hrana pentru copiii din școli și grădinițe”, mi se pare de un absurd greu de calificat. Afirmările Premierului Pavel Filip sunt rușinoase, etichetările lui - lipsite de tact și de educație. Adică, o faci pe „europeanul” atâta timp cât îți convine să aștepti din partea UE „biscuitul” sau „morcovul” promis (ajutorul macro-financiar și asistența bilaterală), dar nu manifesti un respect elementar față de instituția competiției politice, instituția Opoziției și separația puterilor?! Cine oare mai crede, la această etapă, că un judecător de primă instanță, cu o brumă de experiență absolut ne-relevantă în sistemul judecătoresc, poate contesta de capul său rezultatul scrutinului? Și, imediat, Curtea de Apel și Curtea Supremă de Justiție, din a căror componență fac parte judecători vizați în investigații de presă deosebit de grave, îi dau dreptate, lăsând în vigoare o hotărâre extrem de prost judecată? După care, cu aere de „mironosiță”, te ascunzi de răspundere politică prin faptul că nu te amesteci în actul justiției?! Nu insultați inteligența publicului, este clar că singurul beneficiar al acestui precedent e PDM. El i-a asumat integral degradarea dialogului cu UE doar pentru a nu oferi Opoziției capitala - orașul cel mai influent, mai bogat și mai ancorat la un bazin de voturi democratice. Observăm astfel că PDM a mizat, eronat, pe un candidat tehnocrat, care s-a dovedit sub așteptări însă, fără substanță politică relevantă, ceea ce subliniază faptul că sfaturile consultanților politici din preajma acestui mega-partid sunt fie profund eronate, fie umbrite de instinctele emotive ale liderului.

■ **Și eroarea cu Parlamentul European în ce constă?**

■ În lipsă de calcul strategic. Obșnuiți, probabil, cu îngăduința pe care le-o asigură în diverse birouri de la Bruxelles companiile de lobby, liderii PDM nici măcar nu au admis că va exista o majoritate atât de puternică în favoarea unei rezoluții ce taxează dur invalidarea alegerilor și controlul politic asupra justiției din Republica Moldova. Iar să încerci a submina public puterea unei rezoluții adoptată de forul legislativ al UE și, totodată, să ridici în slăvi o rezoluție pe subiectul trupelor rusești, adoptată la ONU, dar cu o miză instrumentală mult mai slabă, mi se pare o aberație. Prima

lovitură serioasă a fost aplicată relației dintre Chișinău și Bruxelles în 2015, atunci când s-a aflat despre imensa fraudă bancară, la care s-au atașat complicități ce-i vizează inclusiv pe unii exponenți ai actualei coaliții de guvernare. Iar faptul că în acest moment ei dețin poziții foarte înalte în stat înseamnă - atât pentru public, cât și pentru partenerii noștri strategici - că la Chișinău nu sunt învățate lecțiile politice ale fraudei bancare. Apropos de aceasta, autoritățile Republicii Moldova au demonstrat impotență în investigarea fraudelor, în situația în care faptele relevate de Compania Kroll și disponibilitatea unor importante state-partenere de a ajuta la recuperarea banilor ar fi trebuit să rezolve rapid problema. Vedem însă că, la trei ani distanță de la prăbușirea acestor bănci de sistem, după marile proteste de stradă contra fraudei bancare, lucrurile nu s-au mișcat din loc. Iar în iunie 2018 actuala clasă politică și-a adăugat la activ și ignobilul precedent de invalidare a alegerilor, care pentru orice demnitar european, indiferent de culoarea sa politică, este o „linie roșie” pe care n-o treci sub nicio formă. Și atunci, UE se întreabă: dacă a fost posibil ca un judecător anonim să anuleze votul a sute de mii de oameni în Chișinău, de ce ar trebui cineva să spera ca același model nu va fi repetat la viitorul scrutin parlamentar din 2018, mai ales că miza va fi și mai mare? Și atunci, de ce ar trebui ca finanțarea UE să ajute un guvern ca să uzurpeze în continuare puterea în stat, folosind diverse slogane de campanie pseudo-europene, dar cu instincte de tip sovietic sau putinist?! Riscul nu e nici metaforic și nici hiperbolizat.

■ **Putem spune, astăzi, că ne aflăm într-un război nedeclarat cu UE?**

■ Să zicem că declarațiile autorităților moldovenești au depășit limita curtoaziei diplomatice... și că nu există niciun fel de încredere în Guvernul Filip. Niciun fel. Și chiar dacă vor da înapoi - personal, cred că vor da înapoi, deși realitatea este mai complicată decât orice roman polițist - sunt convins că discursurile vehemente ale spicherului Candu și ale premierului Filip au atins niște corzi extrem de sensibile la Bruxelles, iar reacțiile provocate sunt inverse față de ceea ce ar fi așteptat consultanții politici ai PDM. Blamând forul legislativ al UE precum că acesta ar îndemna liderii de la Chișinău să intervină în actul justiției moldovenești „independente” (așa, cel

puțin, este descrisă ea de către cei doi), mesajul care ajunge la partenerii externi e că actuala guvernare este, de fapt, **problema politică nr. 1** în Republica Moldova și că lipsa sa de legitimitate privează cetățenii țării de ajutorul extrem de necesar din partea UE, nu invers.

Cred că ambii „crainici” ai PDM au greșit în mod fatal tipul de reacții pe care ar trebui să și le permită public, transferând la nivel de poziție a unui guvern nervozitatea liderului lor de partid. Iar erorile au consecințe. Altfel spus, deși nu suntem pe picior de război cu UE, asistăm la o degradare dramatică a relațiilor cu instituțiile comunitare, iar vina cade pe PDM și pe toți acei cinovnici care preferă să sacrifice relația cu UE în numele confortului personal. Să te acoperi cu teza infamă că „judecătorii au decis” este, cred eu, ridicol și rușinos, mai ales că cel mai nou raport de evaluare a progreselor Agendei de Asociere (din martie 2018), dar și numeroasele numiri de judecători cu carențe grave de integritate, au demonstrat că justiția noastră nu este nici independentă și nici reformată.

■ **Care este ieșirea din acest impas deloc diplomatic, ce seamănă mai mult cu un șantaj - dacă nu ne acceptați așa cum suntem, ne ducem la altă casă?**

■ Suntem într-un impas politic, nu doar diplomatic și acest episod cu Rezoluția Parlamentului European nu poate fi tratat (așa cum o fac niște politicieni ignoranți) drept o simplă neînțelegere. După cum spuneam, este vorba de o coliziune gravă între interesele și scopul definit de PDM spre concentrarea puterii și schimbarea regulilor de joc, și normele de bază care definesc relația UE cu partenerul său asociat Republica Moldova. Și anume, condiționalitățile impuse țării noastre de către Consiliul European în mai multe rânduri, cu începere din 15 februarie 2016, și care nu pot fi schimbate, tranzacționate ori înlocuite cu altceva, alternativa fiind doar suspendarea Acordului de Asociere. Vorbim așadar despre o intersecție foarte periculoasă, ce redă un fel de „chicken game” din Teoria Jocurilor. Republica Moldova are nevoie de UE ca de oxigen - niciun alt partener extern nu poate înlocui principiile europene de guvernare, resursele de dezvoltare, atracția și beneficiile de care se servesc cetățenii noștri prin orientarea lor spre modelul cultural european. Iar UE nu cere decât să se joace după reguli și să

fie realizate condițiile-cheie: funcționarea instituțiilor democratice, reforma justiției și respectarea drepturilor și libertăților omului, inclusiv în ceea ce privește competiția politică și menținerea autorităților publice sub controlul cetățeanului. O agendă haotică, dictată de interesele unui lider politic reprezintă o rețetă sigură pentru instabilitate și izolare. Tocmai de aceea, sunt convins că UE nu va renunța atât de ușor la condițiile sale de asistență, i.e. pentru cele 100 de mln. de euro așteptate de autorități. Există valori intangibile care fac UE puternică și care nu pot să se oprească la frontiera spațiului comunitar. Acum, însă, este rândul actorilor politici de la Chișinău să facă o alegere fermă: fie câștigă acest model semi-autoritar, semi-doct, apoteotic chiar, care poate schimba regulile după bunul plac al intereselor sale partizane, fie Puterea acceptă existența unor limite pe care nu le poate trece și își resetează conduita politică pentru a fi parte a unei soluții politice, nu parte a problemei, însemnând astfel un joc rațional de probabilități și de certitudini politice.

Atunci când recurgi la manipulare, costurile pot fi enorme

■ **Ca fost Ambasador în Statele Unite, cum vedeți America de astăzi? Și cum credeți că vor influența zona noastră schimbările pe alocuri contradictorii ce se produc peste Atlantic și al căror ecou, deși ceva mai greu, ajunge și la noi?**

■ Ceea ce se întâmplă în Statele Unite face parte dintr-o transformare mai largă a ordinii mondiale. Relativul declin al ponderii economiei SUA pe plan global a creat un sentiment de angoasă în societatea americană și a generat fenomenul tranziției de putere spre un Președinte antreprenor de tip Trump - care se află în contradicție cu doctrina și istoria doctrinară (legacy) a Partidului Republican și care devine un aprig denunțator al globalizării, care nu păstrează rolul dominant al SUA în lume. „The rise of the rest”, precum ar fi spus Zbigniew Bzezinski pentru a explica motivele schimbării de forțe pe arena internațională, a provocat răspunsul electoral „America first”, exploatat în campanie de echipa lui Trump. Totodată, în mai multe state influente din UE au venit la putere ori aproape de nucleul

Puterii grupuri populiste vocale și chiar virulente, de la Freedom Party în Austria la Frontul Național în Franța, de la Jobbik în Ungaria la UKIP, care a provocat ieșirea Marii Britanii din UE și care împinge spre acțiuni extrem de periculoase guvernele din Ungaria, Polonia, Olanda, Italia sau Grecia. Aceste acțiuni sunt preluate de lideri populști care-și propun să vină la putere prin alegeri, dar care desconsideră și dezaproabă public pilonii fundamentali ai guvernării democratice; tot ei acuză UE de corporatism și pun la îndoială solidaritatea europeană. Administrația Trump a venit la putere cu ideea de a naționaliza beneficiile globalizării și de a reduce cheltuielile pentru acțiuni ce nu avantajează interesele americane, și cu o altă viziunea asupra rolului pe care Statele Unite îl pot juca pe plan extern - de aici și contestarea acordurilor de liber schimb cu unele țări, pe motiv că SUA pierd de la aceste înțelegeri. Este o nouă ordine, ale cărei efecte repercutează și asupra Europei, creând nervozități mai ales la nivelul statelor ce se sunt amenințate din Est, dar nu numai. Cert este că lumea noastră a devenit mai complexă, dar și mai complicată, mai lipsită de coeziune pe flancurile sale democratice și mai plină de impredictibilitate.

■ **În acest context, nu admiteți teoria conspirației - că cineva ar fi fost convins ca să apărem pe post de pion în lupta tot mai evidentă dintre SUA și UE?**

■ Nu, deloc. Administrația americană își transmite direct mesajele în capitalele care sunt relevante pentru ea și încearcă să influențeze pe subiecte comerciale, înainte de toate. Provocările de securitate, din câte am văzut la recentul Summit NATO, chiar dacă sunt problematice, de asemenea sunt discutate deschis. Și, în definitiv, nu cred că cineva ar încredința asemenea misiuni liderilor PDM. Cred însă că Republica Moldova este atât de capturată de propriile slăbiciuni interne, încât nu ne putem permite să apelăm la diverse conspirații ori paradigme mai complexe decât trădează analiza pe care am făcut-o ceva mai sus.

■ **Cum explicați, în acest caz, optimismul pe alocuri excesiv, cu care au revenit exponenții actuali guvernării de la Washington, acum câteva săptămâni?**

■ Eu îi văd optimiști, în comparație cu alți jucători politici, exclusiv pentru că se alimentează din rapoartele unor lobbyști

bine plătiți, care le transmit clienților doar ceea ce acestora le place să audă. Full stop. Cu atât mai regretabil îmi pare faptul că subiectivismul liderului PDM este alimentat de șmecheri care profită de modul pre-modern în care se iau deciziile în acest partid și mențin, astfel, o bulă nebuloasă (bubble) asupra celor mai delicate materii de care guvernarea se face responsabilă. Personal, m-am întristat să văd că a fost cenzurat într-un mod rudimentar, fără a se da integral, până și comunicatul despre întvederea de la Departamentul de Stat (Filip - Pompeo), prezentată ca un mare succes al PDM. Până și de acolo a fost exclus mesajul-cheie, care spunea că „voința poporului trebuie să fie respectată, iar justiția și presa trebuie să fie independente”!

Aceasta înseamnă pur și simplu manipulare și, dacă recurgi la ea în raport cu SUA, costurile tale pot fi enorme. L-am cunoscut personal pe Mike Pompeo la Washington, când era Congressman de Wichita și cred că nu împărtășește deloc bucuria insipidă a premierului Filip... Oficialii noștri pretind că avem un dialog strategic cu SUA - însă un dialog strategic este ca o grădiniță, ca o floare care trebuie udată în fiecare zi. Dacă nu ai grijă de igiena acestei relații, ea va servi doar pentru consumul intern al TV-urilor de partid și se va goli de orice conținut practic la primul contact cu realitatea. Și nu exclud că partea americană are o senzație neplăcută de la faptul că aceste vizite sunt exploatate electoral, fără a fi văzute ca atare - drept investiții pe termen lung pentru Republica Moldova. Sunt erori generate de tendința de a transplanta în sectorul public reacții corporative de management, dar care nu pot reuși pe domeniul sectorului public din simplul motiv că el este construit altfel și are nevoie de legitimitate și de transparență.

Ambasadorii nu sunt magicienii

■ **Credeți că moldovenii au nevoie de democrație? „Povestea de succes” de la Orhei și, mai nou, Jora de Mijloc ne spune altceva...**

■ Da, sunt convins că cetățenii acestei țări au nevoie de democrație și de valori europene pentru ca să se dezvolte ca indivizi și ca exponenți ai unei colectivități etnoculturale. Ar fi fost imposibil să ceri democrație într-o societate închisă de tip sovietic, faimosul „acvariu” descris de

Victor Suvorov, unde puteai avea pâine pe masă, dar cu riscul de a fi pus sub acuzația trădării de patrie oricând și-ar fi putut dori conducătorii aceluia regim. Colapsul URSS a oferit șansa de a dezvolta instituții și practici incompatibile cu logica vieții de „cazarmă”, de „gulag” sau de propagandă oficială a regimului. Tocmai de aceea observăm cu groază că oameni care s-au născut liberi, după 1991, pot găsi atractiv regimul de „acvariu” al fostului lagăr sovietic pentru niște beneficii personale... În ceea ce ține de apropierea de UE, acesta este un proces, nu un scop în sine. Iar cetățenii noștri trebuie să învețe să pretuiască bunurile oferite de UE (regim liberalizat de vize, beneficiile comerțului liber), dar și să lupte pentru bunurile care le aparțin exclusiv de regimul politic pe care-l menținem în stat - ordinea constituțională, regimul pluralist și democratic etc. Prețuind aceste bunuri politice putem avansa spre un model de guvernare eficient și închide capacul „acvariului”, ce ne-ar bloca într-un punct mort. Ceea ce se întâmplă la Orhei cu faimosul său primar este o culme de absurd atins de brava noastră justiție, controlată de politicienii revoltați de „nedreapta Rezoluție a Parlamentului European”. Șor e doar cireașa de pe tort, este simbolul Puterii nelegitime, hrăpărețe, protejate de impunitate și, după cum spunea sloganul său electoral, „care a dovedit că poate”. Însă toată retorica asta puerilă că „nu putem interveni în justiție” nu face nici cât o ceapă degerată, dacă oamenii încep să discute, să analizeze și să dorească altceva.

■ **Recent la Chișinău a avut loc reuniunea corpului diplomatic al Republicii Moldova. Cum ar trebui și cum credeți că va acționa de facto diplomația noastră în contextul deloc simplu de astăzi, în special, pe intern?**

■ Nicolae Titulescu spunea: „Dați-mi o politică internă bună ca să fac o politică externă excelentă!”. Este un citat ce răspunde exemplar întrebării Dvs. Trebuie să recunoșc că niciodată nu a fost simplu să plasezi Republica Moldova pe agenda marilor jucători internaționali, mite să mai extragi beneficii din asta - și nu e simplu nici acum. Am văzut declarațiile optimist-festiviste ale ministrului Tudor Ulianovschi despre sporirea eficienței diplomației moldovenești, despre dedicație etc. Este

ceea ce trebuie să facă și să spună orice ministru, doar că sarcina diplomaților noștri este complicată din cauza derapajelor democratice fără de precedent, produse în acest an în Republica Moldova. Ambasadorii nu sunt magicieni, ei nu pot să facă minuni dacă acasă lucrurile merg tot mai prost. Apelurile la mobilizare nu fac decât să le inspire o anumită frică de a nu spune ceea ce nu convine unui partid dominant ori să-i determine la „măsluirea” unor mesaje externe. Iar aceasta subminează rolul ambasadorilor, care trebuie să fie suficient de liberi și respectați, nu lătrați în conferințe de presă pentru a arăta loialitate „boierului”. Teama este un inhibitor al creativității diplomatice și un capital negativ care face ravagii în serviciul public. De aceea... le-aș aminti că în Republica Moldova poți să nimeresti în dizgrație și dacă nu apuci să spui nimic, așa cum i s-a întâmplat lui Aurel Ciocoi, rechemat de la Washington la doar puțin peste o lună de mandat. Mi s-a părut o insultă clară la adresa SUA, apropos de dialogul strategic invocat. Iar fără curaj - nu-i nici un folos de la diplomați.

■ **Cum să nu revenim în „acvariu”? Deja au apărut speculații legate de o posibilă suspendare a regimului fără vize, ca reacție la derapajele politice...**

■ Subiectul regimului liberalizat de vize este unul tabu - există experți care se împotrivesc până și abordării acestei teme în spațiul public. Este de înțeles: unii au muncit enorm pentru a le oferi cetățenilor Republicii Moldova libertatea de a călători în UE, cu doi ani înaintea altor țări favorite, precum Ucraina și Georgia. Iar acum, ca urmare a deșingoladei și a lipsei de busolă în politica internă, să discuți acest subiect ar însemna, cel puțin, să admiti că totul se poate nărui peste noapte... Personal, cred că un beneficiu transmis poate fi oricând retras, asta-i logica oricărei construcții politice în care statele își asumă obligații în schimbul unor bunuri de care au nevoie. Sunt convins însă că UE va măsura de șapte ori înainte de a le tăia moldovenilor accesul la spațiul comunitar - pentru că înainte de toate pe cetățeni îi vizează, nu partidele. Așadar, nu cred că se va ajunge acolo, dar nici nu exclud, căci toate acordurile au un început și au un sfârșit, mai ales dacă sunt încălcate niște condiții-cheie, iar anumiți politicieni joacă riscant.

■ **Care ar fi un exemplu de joc riscant?**

■ Voi menționa doar unul - controversata Lege a cetățeniei contra investiției, adoptată în primăvara lui 2018 în pofida criticilor aduse de societatea civilă și care, iată, avansează prin selectarea unei companii ce se va ocupa de „vânzarea cetățeniei unor persoane străine, numite ulterior „investitori” și care vor fi acceptați de către o Comisie de oficiali constituită de Ministerul Economiei”. Ridică foarte multe întrebări o asemenea primitivizare a instituției cetățeniei. Căci, atunci când deschizi o asemenea porțiță, riști mult. Riști devalorizarea cetățeniei și riști interese de securitate națională, pe care autorii acestei legi au încercat să le substituie cu foșnet de bani. Și avem deja primele semnale de alertă în presă (presa independentă, evident!) referitoare la reputația îndoielnică a companiei selectate de Guvern pentru acest proiect. În plus, este de ajuns să ai câteva eșecuri concrete nimerite în presa internațională - persoane neverificate cu cazier internațional, conectate la diverse rețele suspecte ori afiliate unor grupuri sancționate pe plan global - și gata, Republica Moldova poate intra într-o situație de risc sporit pentru spațiul comunitar, trezindu-te că toți cetățenii tăi pot fi supuși unor sancțiuni sau chiar cu regimul de vize suspendat. Riscurile sunt probabilități care pot fi calculate matematic - și niciodată imposibile.

În această ordine de idei, mă întreb uneori dacă nu cumva demnitarilor care au dat drumul acestei legi, de facto, sabotează regimul liberalizat de vize cu Uniunea Europeană și dacă nu cumva aceștia (marii politicieni democrați) urmăresc, în labirinturile lor de gândire „corporativă”, exact scopul unei reacții de respingere din partea UE?! Și mă mai întreb dacă nu cumva prețul acestei acțiuni este mult mai mare decât sumele bănești pe care Guvernul de la Chișinău estimează să le colecteze din operațiunea „investiții contra cetățenie”. Cercul se închide. Iar eu revin la începutul acestui dialog și-mi reiterez convingerea că o legislație de tip „Magnitsky Act” ar putea echilibra aceste riscuri letale - însă doar dacă ar exista suficientă putere de mobilizare și de convingere a societății, a clasei politice și a oamenilor de bun-simț din toate grupurile sociale, că asta-i direcția de urmat.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefăruță

Editorial

Traseul de la „povestea de succes” la „zona de risc”

Victoria Bucătaru,
directoare executivă,
Asociația pentru Politică
Externă

Invalidarea alegerilor locale din municipiul Chișinău a generat nemulțumirea nu doar a candidatului, căruia i-a fost lezată dreptul de a prelua funcția de Primar al capitalei, dar și a partenerilor de dezvoltare ai țării, pentru care situația politică ce s-a creat, aparent, subit pe final de iunie a devenit rapid una de criză.

Pentru toți actorii implicați, dar și pentru întreaga societate, decizia finală a Curții Supreme de Justiție nu a fost decât o reconfirmare a convingerii pe care deja o împărtășeau - și anume, că ne confruntăm cu lipsa de independență și de transparență în procesul de luare a deciziilor în sistemul judecătoresc, dar și cu perpetuarea unor vulnerabilități majore la adresa statului de drept în Republica Moldova. Astfel, deși vorbește despre anumite progrese în domeniul economic, Guvernul de la Chișinău rămâne, mai ales acum, restant la capitolul democrație, situația actuală fiind calificată drept un „stat capturat” cu un parcurs incert.

De facto, „povestea de succes” a Republicii Moldova s-a sfârșit odată cu furtul miliardului. Din cauza indicelui ridicat al corupției, nu a fost posibilă calificarea țării pentru Programul Compact 2, oferit de Statele Unite ale Americii prin intermediul Millennium Challenge Corporation. De asemenea, partenerii euro-atlantici au stabilit o serie de condiționalități - inclusiv de ordin politic - mult mai dure pentru oferirea unui potențial sprijin financiar. Și pentru că mult prea multe dintre angajamentele asumate în cadrul unor documente contractuale-cheie, unul dintre care este Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, nu au fost îndeplinite, Bruxellesul a sistat de mai multe ori asistența macro-financiară promisă pentru Republica Moldova. Drept urmare, dacă până acum mesajele partenerilor de dezvoltare erau transmise într-o formă latentă, astăzi putem să ne referim și la mesaje ceva mai puțin diplomatice, care vin din capitala UE.

„Apogeul” a venit la 5 iulie curent, când Parlamentul European a adoptat, cu votul a 343 din 538 de europarlamentari prezenți la ședință, reprezentanți ai diverse familii politice europene, o rezoluție referitoare la criza politică din Republica Moldova, survenită ca urmare a invalidării alegerilor locale pentru funcția de primar al municipiului Chișinău. În speță, euro-deputații au sesizat gravele încălcări și derapări de la principiile ce ghidează un stat democratic.

În săptămânile ce au urmat, atât Uniunea Europeană, cât și Statele Unite ale Americii și-au exprimat, oficial și aproape la unison, nedumerirea vizavi de acțiunile întreprinse la Chișinău și au remarcat potențialele

pericole pentru alegerile parlamentare din toamna anului 2018. Argumentul forte pentru această nedumerire a fost, înainte de toate, faptul că observatorii internaționali au considerat alegerile primarului de Chișinău ca fiind libere și corecte.

Viitorul relației dintre Republica Moldova și partenerii săi euroatlantici se arată unul complicat și în continuare, și asta inclusiv din cauza reacției, să zicem, bolnăvicioase a autorităților de la Chișinău și a unor reprezentanți ai elitelor politice moldovenești la criticile ce le-au fost aduse în această perioadă de timp.

Promovarea unor mesaje contradictorii și cu o vizibilă tentă antieuropeană de către Guvernul de la Chișinău, ca răspuns la Rezoluția Parlamentului European, pune în dificultate dialogul cu partenerii de dezvoltare și plasează fosta „poveste de succes” în categoria statelor de risc. Iar consecințele unui astfel de „dialog al supărării”, care conține și elemente de propagandă, nu doar intensifică deja existența lipsă de încredere în Republica Moldova ca un partener de dezvoltare consecvent, ci și descalifică țara pentru un potențial parcurs european.

Mai mult, pe de o parte, discursul oficialilor de la Chișinău - unul care trece frecvent dintr-o extremă în alta - confirmă încă o dată lipsa unei agende clare de asociere europeană a țării și de voință politică sinceră în realizarea reformelor în domeniile-cheie. Iar, pe de altă parte, el face ca Republica Moldova să devină o zonă de risc major din punctul de vedere al arhitecturii de securitate regională.

În condițiile unei confruntări cu Federația Rusă această postură nu ne oferă un plus de valoare și nici prea mult confort strategic. Și aici trebuie să menționăm recentul Summit NATO de la Bruxelles care, o dată în plus, a scos în evidență contextul de securitate complex, tensiunile existente între statele aliate, dar și poziția față de Federația Rusă a Alianței. În pofida disensiunilor de ordin intern, statele NATO au dat dovadă de unitate pe plan extern și și-au reiterat susținerea față de reglementările internaționale, inclusiv pentru suveranitatea și integritatea teritorială a unor țări partenere precum Georgia, Republica Moldova și Ucraina.

Este de la sine înțeles că, în momentul de față, poziția favorabilă a Republicii Moldova este în mare parte datorată includerii sale „la pachet” în Declarația finală a Summitului NATO și mai puțin eforturilor de cooperare cu partenerii euro-atlantici - un statut ce generează mai multe vulnerabilități și mai puține oportunități. Dacă nu vom lua măsuri urgente pentru reabilitarea statului de drept și a valorilor democratice în Republica Moldova, și vom continua să ignorăm mesajele partenerilor de dezvoltare, precum SUA și UE, riscul să pierdem și aceste ultime favoruri este foarte mare. Și atunci ne rămâne zona gri.

Noțiunea de „Dialog strategic” este mai curând o formulă diplomatică ce nu redă temperatura reală a relației noastre cu Washingtonul

Corneliu Ciurea, profesor universitar, analist politic

■ **Domnule Ciurea, care sunt, în opinia dumneavoastră, provocările curente ale politicii externe a țării noastre la nivel regional, european și transatlantic?**

■ Republica Moldova urmează să-și reechilibreze politica externă, care suferă de un idealism excesiv. Chiar dacă orientarea pro-europeană este una corectă, acest traseu trebuie să fie pus în corelație cu ultimele evoluții din regiune - ascendența populismului și iliberalismului în UE, dezinteresul pentru extindere, posibila apropiere ruso-americană, necesitatea promovării propriilor interese naționale care nu cadrează deseori cu agenda liberală propusă de UE. Nu în cele din urmă, politica externă a Republicii Moldova trebuie să fie corelată și cu caracteristicile regimului politic de acasă, care rămâne un pluralism *by default*, cu o confruntare acerbă dintre câteva grupuri oligarhice - unele la putere, altele râvnind prin orice mijloace revanșa. În asemenea condiții, discursul și obiectivele politicii noastre externe vor fi aduse treptat în cheia realismului politic. Nu vom mai formula pretenții de a fi pionierii democrației în Europa de Est, dar, în același timp, vom avea un interes sporit pentru asigurarea securității țării și pentru reintegrarea ei.

■ **Care sunt și, eventual, ar trebui să fie prioritățile ce rezultă din aceste provocări? Republica Moldova dispune de capacități pentru a le face față? Și dacă da, sunt valorificate pe deplin aceste capacități?**

■ Mai mult realism în politica noastră externă înseamnă stoparea discuțiilor despre liniile roșii (un subiect drag celor care doresc confort și liniște în cadrul unor fixații devenite desuete) și acceptarea unei navigări curajoase într-un context regional în continuă schimbare. Rebalansarea politicii externe în direcția unui pragmatism

din ce în ce mai mare reclamă extinderea contactelor noastre externe dincolo de îngustimea Planului de Acțiuni Moldova-UE. Acest Plan trebuie văzut astăzi nu ca o modalitate de apropiere de UE, ci doar ca un instrument util de a beneficia economic de pe urma acestei relații. Ceea ce se întâmplă deja, documentul nemaifiind un obiect de interes singular pentru societatea noastră. Multe dintre acțiunile importante ale Guvernului se fac fără a fi corelate strictamente cu Planul de Acțiuni (reforma fiscală, Programul „Prima Casă”, reforma pensiilor au o logică proprie). Trilaterală Chișinău-Kiev-Tbilisi trebuie promovată fără ca ea să fie un obstacol în calea dialogului nostru cu Moscova în chestiunile vitale pentru noi - Transnistria, evacuarea trupelor rusești, relațiile economice. Realismul politic presupune descoperirea unor noi oportunități - posibilitatea reintegrării țării, reinventarea Europei de Est ca o zonă în care se poate de supraviețuit sub umbrela neutralității (permanente sau non-alinierii), elaborarea unui model de conviețuire reciproc avantajoasă cu România în cadrul căruia principalele contradicții (tratatele, problema limbii, problema unionismului) să nu fie abordate tranșant. Pentru moment, acest model funcționează. Cât privește capacitățile, să nu uităm că țara

noastră este un actor mic în regiune și nu poate garanta îndeplinirea tuturor acestor obiective. Bunăoară, ea depinde de felul în care vor fi gestionate conflictele din Ucraina. Din punctul acesta de vedere, Republica Moldova trebuie să vâneze șansele favorabile pentru a-și promova interesele în cadrul unui joc mult mai larg.

Colaborarea dintre Chișinău și Bruxelles va lua calea unui parteneriat pragmatic

■ **În ce măsură polarizarea politică internă, dusă la extremă prin evenimentele recente produse la Chișinău, au deteriorat relațiile Republicii Moldova pe plan extern - în special, pe filiera vestică?**

■ Aș prefera noțiunea de devoalare și nu deteriorare a relațiilor noastre pe filiera vestică. Caracterul real al relațiilor cu Vestul a fost devoalat pentru că au fost reactivate contradicțiile latente - este vorba de inapetența noastră pentru unele valori liberale, accentul prioritar pus pe suveranitate spre deosebire de combaterea corupției și lipsa unui consens atât la noi, cât și în Europa cu privire la aderarea la UE. Linia idealistă propusă cândva de Iurie Leancă - integrarea europeană este ireversibilă - a fost un vis frumos care începe să-și arate limitele. Rămâne să răspundem la întrebarea dacă Republica Moldova este un proiect viabil în absența unei integrări fie cu Vestul, fie cu Estul. În mod curios, s-ar putea să fie viabil pentru că și Vestul, și Estul au interese reale în regiune. Doar că aceste interese nu sunt acomodate, ele rămân divergente și nu convergente.

■ **Ce ar fi - dacă ar fi - să-i reproșați guvernării, care a admis ca lucrurile să în/evolueze de o asemenea manieră? Dar Opoziției?**

■ Reproșul pe care i l-aș aduce guvernării ține de insuficienta și lentă punere în aplicare a „modelului Șor”, în sensul că o parte din acumulările netransparente trebuie întoarse sub forma unor beneficii pentru populație. Da, această practică este neliberală, dar este absolut necesară. Opoziției, la rândul său, i-aș reproșa infantilismul în raport cu Occidentul, și anume, sacrificarea intereselor naționale cu prețul obținerii unor încurajări venite de la Bruxelles. Nici Opoziția din Ucraina și nici cea din Georgia nu procedează în felul acesta.

■ **Credeți că actuala „criză” - internă și externă - ar fi putut fi evitată?**

■ Nu. Cred că mai devreme sau mai târziu ea s-ar fi dezvoltat. UE este destul de neglijentă în tratarea vecinătății apropiate și nu-i recunoaște alteritatea. Orice criză poate fi depășită. Va urma un proces de dialog care, sperăm, va conduce la o ameliorare, nu la deteriorare. Lecțiile trebuie să le învețe și Chișinăul, și UE.

■ **Ce soluții există pentru a restabili dialogul cu UE și, mai ales, încrederea în Republica Moldova și în angajamentul ei proeuropean?**

■ Cred că soluțiile vor fi testate după alegerile parlamentare și ele vor depinde de configurația politică a majorității parlamentare. Indiferent de configurația în cauză, însă, Republica Moldova va fi un partener mai „țepos” decât până acum (ca și Ucraina). Iar colaborarea dintre Chișinău și Bruxelles va lua calea unui parteneriat pragmatic și nu a prieteniei înflăcărate promovate de Filat și Leancă.

■ **Din punctul dvs. de vedere, există riscul ca, sub o pretinsă supărare, Chișinăul să renunțe definitiv la acest angajament proeuropean?**

■ Nu cred. Dar angajamentul proeuropean poate fi compatibilizat cu un interes mai mare pentru alte parteneriate - de exemplu, cel moldo-american (care nu este identic cu cel european) sau cel moldo-rus, în cazul victoriei socialiștilor.

■ **În acest context, cum apreciați ipotezele privind cărora, în „cearta” cu Uniunea Europeană, Chișinăul ar face jocul SUA,**

care în prezent se află într-o relație destul de tensionată în raport cu UE?

■ Parțial este adevărată această ipoteză, dar politica în cauză derivă din înțelegerea că Republica Moldova are nevoie de sprijinul unor puteri mari. Cea mai proastă situație pentru țara noastră va fi atunci când nimeni - nici Statele Unite, nici Rusia și nici UE - nu vor mai avea interese în Republica Moldova.

Relația cu SUA este una complicată - ca și toate celelalte, de altfel

■ **Cum ați caracteriza, astăzi, relația dintre Republica Moldova și Statele Unite, care trec prin transformări ce ar putea afecta întreaga lume?**

■ Este o relație complicată - ca și toate celelalte, de altfel. Avem nevoie de americani pentru a ne dezvolta în continuare. Americanii au nevoie de noi pentru a ține în șah Rusia. Deși vrem să profităm de contribuțiile americane, trebuie să fim atenți, pentru că mișcările de elefant din regiune ale SUA pot să strivească plâpânde la furnici precum este Republica Moldova.

■ **Pe finalul lunii iunie, ca urmare a vizitelor întreprinse la Washington, reprezentanții guvernării au făcut mai multe declarații despre Dialogul strategic cu SUA, ce ar urma să fie intensificat și valorificat. Ce anume ar trebui să conțină acest Dialog strategic astăzi și cum de facto putem beneficia de el, inclusiv ținând cont de situația politică internațională?**

■ Formula dialogului strategic, lansat în 2014 și relansat în 2017, presupune intensificarea cooperării moldo-americane în domeniul securității. Deocamdată, această noțiune nu este umplută de conținut, pentru că ea se limitează adesea la participarea trupelor noastre la exerciții militare. Noțiunea mi se pare a fi mai curând o formulă diplomatică ce nu redă temperatura reală a relației noastre cu Washingtonul. În mod normal, Puterea de la Chișinău cere de la americani asistență economică și respect pentru suveranitatea țării. Ocazional, americanii satisfac

aceste cerințe - ajutorul FMI, declarațiile Departamentului de Stat la momentul instalării Guvernului Filip în 2016. În alte situații, americanii țin sub presiune guvernarea: este binecunoscută intenția unor demnitari americani de a-l scoate din joc pe Vlad Plahotniuc, intenție care deocamdată are un final neclar.

■ **Este posibil un Dialog strategic în condițiile unor derapaje democratice în Republica Moldova, pe care le-au semnalat și instituțiile europene, și oficiali de rang înalt de la Washington, și Ambasada SUA la Chișinău?**

■ Derapajele antidemocratice, semnalate de unii demnitari de peste Atlantic, complică relația moldo-americană, chiar dacă Washingtonul este mult mai pragmatic decât UE. Politica americană este de „a nu pune toate ouăle în același coș”, astfel încât SUA nu sunt dependente de relația pe care o au cu Vlad Plahotniuc. Din această cauză, sarcina liderului PDM este de a convinge americanii că, în pofida unor acțiuni politice dubioase, el este singurul actor cu pondere în Republica Moldova. Este un lucru care, parțial, îi reușește.

■ **La 5 iulie, reprezentanții mai multor ONG-uri au propus adoptarea, în Republica Moldova, a unei „legi Magnitsky” care, potrivit autorilor inițiativei, ar contribui la asanarea societății și a clasei politice. Cum ar trebui și cum credeți că va răspunde Parlamentul la acest demers?**

■ Cred că este o inițiativă marginală a unor instituții din ce în ce mai politizate și care nu va fi luată în calcul de către actuala majoritate parlamentară.

■ **Cum credeți că va arăta următoarea - electorală - jumătate de an în Republica Moldova? Ori jumătatea de an riscă să fie ceva mai lungă?..**

■ Cred că vom avea alegeri în iarnă. Sper că se va constitui o majoritate parlamentară proeuropeană. Acest lucru va cere anumite sacrificii din partea Dreptei politice de la noi. Dacă Dreapta nu va dori să accepte un asemenea traseu politic, soluția unei largi coaliții de centru-stânga la fel îmi pare viabilă.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Opinia expertului

Dionis Cenușă: „Pentru că relațiile externe să prindă un nou contur, Chișinăul are nevoie de o guvernare legitimă, reprezentativă și eficace”

De peste o jumătate de an, Dionis Cenușă se află în Germania, beneficiind de o bursă de cercetare (doctorat) la Universitatea Justus-Liebig din Gießen. Cu toate acestea, el rămâne un observator fidel al vieții politice de la Chișinău, venind cu reacții prompte și pertinente atât în calitatea sa de expert asociat la „Expert-Grup”, cât și ca autor al unei rubrici permanente la Agenția Info-Prim Neo. În actuala ediție de „Sinteze&Dezbateri” l-am rugat să se refere la câteva aspecte-cheie: starea de fapt a politicii externe promovată de Chișinău, dar și relațiile - care se doresc strategice - cu Statele Unite ale Americii.

Despre politica externă a țării la nivel regional, european și transatlantic

Principalele provocări, cu care se confruntă astăzi Republica Moldova pe plan extern, țin, de fapt, de imprezibilitatea politicii interne. Interesele naționale sunt deseori înlocuite cu cele ale partidului de la guvernare. Politica externă nu mai este văzută ca o formă de a maximiza

beneficiile pentru cetățeni, respectiv de a promova interesele statului, ci mai degrabă este tratată ca o platformă pentru consolidarea pozițiilor politice interne, pentru derularea unor strategii interne sau pentru transferul de imagine, atunci când trebuie să compensezi neîncrederea publică în guvernare. Din care considerente, relația atât cu țările vecine, cât și cea cu UE și SUA este, într-o oarecare măsură, marcată de această separare a partidului de la guvernare de interesele cetățenilor și ale statului, în general. Același lucru explică ușurința cu care actualele autorități moldovenești aleg în mod benevol și deliberat să deterioreze dialogul cu Uniunea Europeană.

Într-o altă ordine de idei, politica regională reprezintă o sursă suplimentară de resurse (împrumuturi, granturi) și de legitimitate pentru acoperirea eșecurilor guvernării de la Chișinău. Profilul controversat al guvernării de la București sau trăsăturile oligarhice ale conducerii de la Kiev ajută de facto Partidul Democrat să-și optimizeze politicile, folosindu-se tocmai de conjunctura regională. Deocamdată,

cel mai stabil actor cu care guvernarea este determinată să aibă relații strânse și cu care evită să aibă confruntări sunt Statele Unite ale Americii.

Despre (prezentele) priorități și (necesarele) soluții pentru a repara relațiile cu partenerii externi, deteriorate ca urmare a polarizării politice interne

Prioritățile de politică externă sunt, pe de o parte, divizate în două direcții geopolitice opuse, iar, pe de altă parte, sunt mixate cu interesele politice înguste ale partidelor care controlează procesul de luare a deciziilor. Astfel, oficiul președintelui Igor Dodon pedalează în direcția Rusiei - nu fără a crea confuzii premeditate vizavi de atitudinea adevărată față de UE, însă. Prin urmare, forțele pro-ruse sunt foarte explicite cu privire la rolul strategic al Rusiei și foarte vagi față de viitorul relațiilor cu UE. Concomitent, Partidul Democrat setează agenda externă de o manieră care să corespundă planurilor sale de menținere la putere. Animizitățile cu Rusia, valorificate de guvernare pentru

discursul public intern, au loc în paralel cu dialogarea strategică cu SUA și una problematică cu UE.

Pentru a îmbunătăți sau, în unele cazuri, a repara relațiile cu partenerii externi, soluția poate fi asigurarea unor alegeri parlamentare corecte și competitive. Structura politică a Legislativului de la Chișinău este denaturată și mult diferită de votul exprimat de către cetățeni în noiembrie 2014. Atât calmarea situației interne, cât și clarificarea politicii externe necesită un Parlament și un Guvern legitime și credibile în raport cu cetățenii, respectiv cu partenerii externi ai țării.

Despre relația dintre Republica Moldova și Statele Unite, vizitele oficialilor de la Chișinău la Washington și intensificarea dialogului strategic cu SUA

Relațiile Chișinăului cu SUA sunt mai ordonate decât cele cu UE, chiar dacă tocmai Uniunea Europeană se numără printre cei mari donatori ai țării. Atât președintele socialist Igor Dodon, cunoscut pentru viziunile sale pro-ruse, cât și guvernare asociată cu UE,

tind să aibă un dialog pragmatic cu Washingtonul. Șeful statului urmărește să stabilească contacte cât mai strânse cu segmentele conservatoare ale politicului american, în timp ce Partidul Democrat și-a concentrat toate eforturile pentru a păstra dialogul cu Statele Unite ale Americii departe de complicațiile pe care guvernarea le întâmpină în raport cu UE și a-și justifica, astfel, retorica pro-occidentală. Totuși, prezența SUA în regiune este afectată de administrația președintelui Donald Trump, care s-a arătat deschis să sacrifice pozițiile strategice americane în această zonă pentru a se lansa într-o competiție geopolitică față de Rusia, în detrimentul menținerii ordinii liberale occidentale și a angajamentelor anterioare cu UE și alte regiuni și țări limitrofe.

Dialogul strategic cu SUA trebuie să includă, în principal, componenta de securitate și de asistență pentru reformele structurale din Republica Moldova. Pe de o parte, alinierea SUA trebuie să fie folosită pentru a garanta securitatea națională și integritatea teritorială, aflate sub risc permanent din cauza regimului separatist de la Tiraspol. Pondere SUA în cadrul ONU, statutul de observator în formatul de negocieri 5+2

sau activitățile realizate de NATO pentru țările terțe reprezintă acele canale prin care pot fi întărite capacitățile de negociere și/sau de apărare ale țării noastre. În domeniul reformelor, practica și asistența americană pot redeveni o sursă importantă pentru consolidarea justiției și pentru avansarea legislației în materie de combatere a corupției, spălării banilor etc. Chiar dacă Republica Moldova transpune normele europene, experiența Statelor Unite poate fi utilă pentru a consolida eforturile de modernizarea a instituțiilor democratice, slăbite de politicizare, cartelizare și oligarhizare - fenomene ce s-au intensificat, în mod special, în ultimii ani din perioada 2009-2018. Pentru ca relația cu SUA, la fel ca și cele cu alți parteneri occidentali, să prindă contururi noi, este necesară o guvernare legitimă la Chișinău, care să fie reprezentativă și eficace. Oboseala curentă a lumii față de Republica Moldova este provocată de oboseala față de guvernările care au înrăutățit constant încrederea în instituțiile și în toate puterile statului - în special, în puterea judecătorească. Fără această condiție sine-qua-non fondarea unor relații durabile și dense este improbabilă.

Sorina Ștefăruță

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găririi, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.